

problemu trajanja

*

Andre Senije upozna ešafo
A živim ja i to je strašan greb.
Vremena ima železnih za sve,
U dimu nije pesnik pevao.

I nije otac ko sa sjna, mek,
Odotu vojnu škida mu što pre.
Vremena ima kad je sunce greb
I nečoveka rodi ovaj vek.

Mart 1918

*

I strašne sanjam snove:
Taljiše crvene,
Za njima — pogurene moje
Što idu sinove.

Podigaviši plavokosog
Dečaka — majke
Vapiju na paperti,
Na steg
Purpurnom mašuci rukom golom,
Vapije bogali, ko rujna kupa,
Gori beznogog štaka
I crveni — do neba — prab,
Diže se devetim valom.

Zardali točkovi škripe,
Konj besni igra.
Sva okna vijore zastavama.
Jedno je zastiro.

Novembar, 1920

*

Ja tu knjigu namenjišem vetru;
Zdaralovima koje srećem.
Rastanak već davno da nadvičem
Glas sam pretrgla.

Ja tu knjigu ko bocu u vale,
U vihore bacam rata.
Nek putuje ona — ko sveća za praznik.
Eto tako: iz dlana u dlan.

Vetre, vetre, moji verni dedoče,
Donesi do milib,
Da obavljam svake noći u snu
Put — sa Severa na Jug.

Moskva, februar 1920

*

Ako se duša rodila krljata —
Šta su joj dvorci, knje od blata!
Šta su joj borda i Džingis Kan!
Na svetu dva ja dišmana znam,
Blizanca dva — nerazdvojno slatib,
Glad gladnih, bednih i sitost sitib!

*

Sunce je jedno, obilazi naselja sva.
Sunce je moje, ja nikome neću da dam.
Ni na čas, ni na zrak, ni na vid. — Bilo kom. Bilo kad.
Nek u mrak večiti potone i mnogi grad!

Uzeću u ruke! — Da se ne vrti u krug!
Nek sebi ispalim i srce i usne u muk!
Proždre l' ga večita noć — ja tu naći ga znam,
Sunce je moje! Ja nikom te neću da dam!

S ruskog preveo Milan A. TABAKOVIĆ

Problem trajanja, koji se u umetnosti, naročito pesničkoj, tretira posmatranjem odnosa između čovekove ličnosti i vremena, sve više privlači umetnike i oni baš baveći se njim ponajviše zadovoljavaju svoju urođenu i nesvesnu strast za razmatranjem apsoluta. Ovaj problem je izrazit poblem individue i doklegod se ljudi posmatraju kao neka vrsta čopora njega ne može biti jer zahvaljujući plodenju, ljudi produžavaju vrstu i ona traje. Zanimanje problemom trajanja pokazuje zanimanje za sudbinu ličnosti. Otuda se čovek koji je prvi jasno počeo misliti o vremenu i trajanju mora smatrati prvim stvarnim misliocem o ličnosti. Iznenadiće nas činjenica da tu istinsku brigu o ličnosti nije poveo neki empiričar nego baš transcendentalista Kant. Obarajući asocijacionistički sistem Kant je stavio naglasak na jedinstvo iskustva, a tendenciju prodiranja u smisao prostora i vremena oglosio je za urođenu i fundamentalnu.

Individua celim bićem, dubokim ja žudi za trajanjem, i ta je žudnja prirodna, ljudska, spontana. Ali spontaneitet te žudnje nije i univerzalno validan budući da sama individua može da izgubi spontaneitet. Nedavna istorija pokazala je da ljudsko društvo ide stvaranju monstruoznih sistema koji gušći spontaneitet čoveka, okivajući ga dovode do onečovečavanja i kapitalističke individualizacije jedinke. Želja za trajanjem u tom slučaju ne može biti spontana jer taj čovek nije više spontan. A baš taj zarobljeni, masinom vezani čovek, stavljen na beskonačnu traku kapitalističke produkcije, potčinjen seriskom uobličavanju ambijenata u kojima živi i umire, skoro patološki biva opsednut željom za trajanjem. Ona za njega više nije spontana, to je njegova slamka, on silno želi da traje, bar da traje kad, već ne može da dela. Nad njim kao vitko sečivo giljotine visi prinudna smrt, automatska i seriska, na svetskim klanicama. Zato on želi da traje jer egzistiranje je i pak kakav-takav lični čin. Nespontani čovek opsednut je patetičnom i besmislenom željom za trajanjem i ona ima svog psihološkog smisla: manifestuje se kao lična želja za oslobođenjem, predstavljajući reakciju na totalitarni pritisak.

Popularnost problema trajanja vidoče se iz fakta da je i u nas vrlo rano došlo do njegovog uobličavanja, i da je štaviše izreka našeg pisa o trajanju postala jedna od vrlo rasprostranjenih uzrečica s poslovičkim važenjem: »Blago onom ko do vijek živi, imao se rašta i roditi.« Kada individualizirani malograđanin

rezonuje o ovoj uzrečici on neizbežno zaključuje, posuvračajući joj smisao, da onaj ko ne živi večno nije trebalo da se rada.

Prenaglašena žudnja za trajanjem kod superindividualizovanog čoveka ne dovodi nidokakvog oslobađanja ljudi, nego pretstavlja nakaznu samoživost i selektivnost: večni se život ne shvata kao mogućnost svakog čoveka nego kao ekskluzivna povlastica grupe ljudi. Taj ekskluzivitet je koncipiran teološki: svojstvo svoga bića i njegove želje uzdignuti su do univerzalne i večne realnosti, a kad je reč o drugima želja drugih ljudi se shvata sasvim objektivno pa čak i odveć skeptično. Psihološki mehanizam teološkog rezonovanja je u svojoj nedoslednosti sasvim razumljiv: čovek ne može u svojoj svesti i osećajnom aparatu da materijalizuje osećanja ili želje drugih i zato može da shvati samo ograničenost egzistencije drugih ljudi — svoju ne može.

Izopačena strast za trajanjem, prljava i čulno deformisana javlja se kao nekakva lična želja za oslobodenjem od istorijskih determinanti, ali je oslobođenje tu lažna pretpostavka. Jer sloboda večnog čoveka bez drugog empiričkog smisla je sloboda u zidinama. Taj se čovek može osloboditi društvenog okvira ali će pasti ćulima u zagrljaj kao Hakslijev baron sadista.

(Taj štovalac nauke markiza de Sada, otkrio je tajnu večnog života kao tajnu crevnog trakta. Da bi pobegao od društvene pravde koja ga goni zbog njegovih sadističkih zlodela vlastelin pribegava kuri večnog trajanja: proždire utrobu dugovekih riba i sakriva se u pećinu ispod svog zamka. Stotine godina živi taj vlastelin i kad američki milioner poželi večni život dolazi u vlastelinovu špilju. Onde umesto vlastelina i njegove služavke nalazi matorog dlakavog majmuna i majmunicu kako smežurani i supljli kao trula mahuna cvile, skiče i ujedaju se.

Učeni doktor cinik predočava milijarderu da se trajanje mora postizati samo kao ljudski spontana radnja, jer u protivnom čoveku preti poživinjenje. Milijarder razmisli li časak i naredi da se nastavi sa fiziološkim eksperimentima, on želi da traje bez obzira na smisao tog trajanja).

Luda totalitarna strast za superpredmećenjem je čudovišni faktor koji na subjektivnom planu određuje postupke ljudi u imperijalističkoj eposi: vodi imperijalističkih ratova ponašaju se baš kao Hakslijev milijarder i važniji im je opstanak, makar i životinjski, no razum.

Ljubav prema egzistiranju, tavorenju ispoljava se kao želja za vremenskom ekspanzijom a i kao želja za prostornom ekspanzijom svog bića. Ova želja za prostornim atrofiranjem postala je čak i fiziološki fenomen. Veruje se da danas u nekim zemljama ima na deseteke miliona odveć gojaznih osoba. Njihovoj opojnosti kriva je uglavnom obilpnost i uzimanje hrane u neprirrodno velikim dozama. Ako ovaj konkretni primer individualne supermajuskulacije rasmotrimo bijavjorištički videćemo da je posredi supsticija spontanih ljudskih delatnosti. Umesto da živi društveno osoba počnje da gaji samu sebe.

Rascep socijalnog i personalnog je osnovna perverzija ljudskog, te on rezultira i problemom trajanja kad se taj problem javi u svom negativnom vidu.

Problem vremena postoji samo kao homo sapiensov problem i kao takav savsoji se u osveščivanju individualnog integritanog bića. On je prosto želja sapiensova da se dealtruizira, da perstane robovati kompaktnim opštim supstancijama, pramagliini ili krdu.

Gledano sa biološkog stanovšta može se zometni da je odnos žene prema trajanju drukčiji od odnosa muške jedinke prema njemu. Čak bi se moglo posumnjati da žena upšte ima problem trajanja. Mužjak je onaj koji čim obavi funkciju plodenja gine, a žena ostaje da traje. Pošto žena prirodno traje trajanje je njena biološka realnost a verovatno njena vlastelin pribegava kuri večnog trajanja: proždire utrobu dugovekih riba i sakriva se u pećinu ispod svog zamka. Stotine godina živi taj vlastelin i kad američki milioner poželi večni život dolazi u vlastelinovu špilju. Onde umesto vlastelina i njegove služavke nalazi matorog dlakavog majmuna i majmunicu kako smežurani i supljli kao trula mahuna cvile, skiče i ujedaju se.

Učeni doktor cinik predočava milijarderu da se trajanje mora postizati samo kao ljudski spontana radnja, jer u protivnom čoveku preti poživinjenje. Milijarder razmisli li časak i naredi da se nastavi sa fiziološkim eksperimentima, on želi da traje bez obzira na smisao tog trajanja).

Luda totalitarna strast za superpredmećenjem je čudovišni faktor koji na subjektivnom planu određuje postupke ljudi u imperijalističkoj eposi: vodi imperijalističkih ratova ponašaju se baš kao Hakslijev milijarder i važniji im je opstanak, makar i životinjski, no razum.

(nastavak na 11 strani)

